



MILJÖREDOVISNING

2020

Redovisning av målen i Region Stockholms
miljöprogram 2017–2021

Innehållsförteckning

1.	Inledning	3
2.	Sammanfattning.....	4
3.	Resultat	7
3.1	Region Stockholms arbete med hållbar upphandling.....	7
3.2	Region Stockholms klimatåtagande.....	10
Mål 1	10
Mål 2	12
3.3	Miljömål för hälso- och sjukvården	13
Mål 3	13
Mål 4	15
Mål 5	16
Mål 6	18
3.4	Miljömål för kollektivtrafiken och övriga transporter	22
Mål 7	22
Mål 8	24
Mål 9	25
Mål 10	26
Mål 11	28
3.5	Miljömål för fastigheter och anläggningar.....	29
Mål 12	29
Mål 13	31
Mål 14	33
Mål 15	36
3.6	Riktlinjer Miljöprogram 2017–2021	39

1. Inledning

Region Stockholm bedriver en omfattande verksamhet inom hälso- och sjukvård och kollektivtrafik samt är en av Sveriges största upphandlare, vilket ställer höga krav på miljöarbetet. Region Stockholm har en stor möjlighet att bidra till regionala, nationella och globala miljömål genom att erbjuda en attraktiv kollektivtrafik som minskar Region Stockholms och invånarnas utsläpp av växthusgaser, samt en hälso-och sjukvård med minskade utsläpp av hälsoskadliga ämnen som växthusgaser,

Miljöarbetet inom Region Stockholm styrs dels genom Miljöprogram 2017–2021¹ dels genom mål i Region Stockholms budget. Med hjälp av dessa verktyg bidrar Region Stockholm till att uppnå nationella och internationella mål och stödja en hållbar utveckling. Redovisning av miljöarbetet sker enligt tillämpningsanvisning för uppföljning av Region Stockholms miljöprogram 2017–2021 (LS 2016–1486) som fastställer mätmetoder och tydliggör vilka nämnder och bolag som ska redovisa indikatorerna. Detta dokument är en sammanställning av resultatet för det miljöarbete som genomförts inom Region Stockholm under 2020.

¹ LS 2015–0092

2. Sammanfattning

Miljöprogram 2017–2021 innehåller 15 miljömål samt ett krav på en plan för hållbar upphandling. Måluppfyllnad bedöms genom mätning av totalt 24 indikatorer. Mållåret för programmet är 2021 varvid bedömning av måluppfyllnad för de flesta målen ej kan göras 2020. Under 2021 kommer även de riktlinjer med grundläggande krav för miljöarbetet som inkluderats i Miljöprogrammet följas upp.

Region Stockholms nämnder och styrelser har beslutat om lokala miljöprogram eller miljömål baserat på deras ansvar för att nå målen i miljöprogrammet. Region Stockholms verksamheter är även miljöcertifierade enligt ISO 14 001:2015.

Som helhet präglas 2020 av goda resultat inom många områden såsom textilier, klimat, ekologisk mat och energi trots att verksamheterna haft en utmanande och oförutsägbar situation under större delen av året, som ställt stora krav på verksamheternas flexibilitet.

Region Stockholms klimatåtagande syftar till att minska klimatpåverkan med 50 procent gentemot 2011 och 75 procent gentemot 1990, men även att vidta åtgärder för klimatanpassning. Region Stockholms övergripande klimatpåverkan har under 2020 minskat till cirka 110 000 ton koldioxidekvivalenter jämfört med närmare 248 000 ton koldioxidekvivalenter 2011. Det innebär att klimatpåverkan minskat med 55 procent sedan 2011 och med 72 procent sedan 1990. Även om 2020 präglas av speciella omständigheter som gjort att utsläppen från exempelvis tjänsteresor minskat markant, visar siffrorna att det långsiktiga och systematiska miljöarbete som Region Stockholms verksamheter och bolag genomfört gett ett tydligt positivt resultat.

Viktiga åtgärder som bidragit till den stora minskningen är övergång till förnyelsebara drivmedel såsom HVO, biogas, el och RME inom kollektivtrafiken och förnybar energi inom regionens fastigheter. El märkt Bra Miljöval har köpts in till 100% av volymen för förbrukningen i vårdfastigheterna. Vidare har det genomförts åtgärder för energieffektivisering inom fastigheter och trafik.

Miljömål för hälso- och sjukvården

Vårdverksamheterna inom Region Stockholm har under 2020 haft en mycket utmanande vardag. Trots detta har arbetet med att minska användningen av miljöbelastande läkemedelssubstanser utifrån lokala mål fortsatt. De lokala målen omfattar substanser från Region Stockholms förteckning över miljöbelastande läkemedelssubstanser som är relevanta och medicinskt möjliga för verksamheten att minska användningen av. Minskningarna har överlag varit mindre under 2020 jämfört med tidigare år, vilket i många fall sannolikt kan relateras till covid-19. Sett till hela programperioden har minskningarna dock varit stora för många av de substanser som verksamheterna har satt lokala mål för.

Verksamheterna har infört åtgärder för att minska onödig kassation av läkemedel. Det kan exempelvis vara bättre behovsanpassning av inköp, lagerhållning och hantering, vilket bidrar till minskad miljöpåverkan och många gånger även minskade kostnader. På grund av covid-19 har arbetet med kassationsförebyggande åtgärder inte alltid kunnat prioriteras under 2020, men prognosen för måluppfyllnad ser likväl god ut.

Under 2020 har den totala klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser (inhalationsläkemedel för sövning av patienter vid exempelvis operationer) minskat med 52 procent i förhållande till basåret 2011, vilket innebär att målet om 40 procents minskning till 2021 redan har uppnåtts med god marginal. Det är dock svårt att bedöma effekten av covid-19, och resultaten bör därför tolkas med viss försiktighet.

För 2020 är målet att andelen ekologiska livsmedel i patientmåltider ska vara minst 45 procent, vilket inte riktigt nåddes. Resultatet för 2020 är 44 procent. En bidragande orsak till att målet inte uppfylls är att det saknas incitament för de privata vårdgivarna att höja sitt resultat på grund av nuvarande målvärden i avtalen. Resultatet bedöms möjligt att förbättra när nya avtal träder i kraft.

Klimatpåverkan från patientmåltider har minskat med 21 procent per portion i relation till basår 2016, vilket innebär att målet på 20 procent sannolikt kommer att uppnås 2021. Vad gäller mängden matsvinn har vissa verksamheter haft svårt att genomföra mätningarna på grund av den ökade arbetsbelastningen till följd av covid-19. Därmed kan inte ett aggregerat värde för Region Stockholm redovisas för 2020.

Tvätt- och textiltvättningen i Region Stockholms verksamheter har effektiviserats under 2020. Andelen kläder som är uteliggande i verksamheterna i mer än 30 dagar har minskat från i genomsnitt 29,7 procent till 27,5 procent, med mål om 25 procent 2021. Under 2020 har cirka 1,71 miljoner engångstextilier använts i vårdverksamheterna vilket är cirka 5 procent lägre än 2019. Minskad användning av engångstextilier beror delvis på att antalet operationer skjutits upp på grund av covid-19, men även genom ett aktivt informationsarbete i verksamheterna. Arbetet med att inkludera miljöhänsyn i Region Stockholms klädregler på regionövergripande nivå har under året pausats på grund av covid-19.

Miljömål för kollektivtrafiken och övriga transporter

Andelen förnybar energi för Region Stockholms transporter uppgår under 2020 till 92 procent, med mål om 95 procent 2021. Detta är en förbättring sedan 2019 då andelen förnybar energi var 89 procent. Busstrafik och spårbunden kollektivtrafik står tillsammans för 87 procent av den totala energianvändningen för transporter och uppnår 97 respektive 100 procentandel förnybart, ett mycket gott resultat även i internationella jämförelser. Under 2020 har antalet påstigande och personkilometrar

kraftigt minskat jämfört med tidigare år, medan energianvändningen totalt ligger kvar på samma nivåer som föregående år. Detta får en tydlig effekt på nyckeltalen för energianvändning per personkilometer, och efter flera års minskning ses därför en relativt stor ökning för 2020.

Region Stockholms tjänsteresor har påverkats kraftigt av covid-19 pandemin. Under år 2020 har utsläppen från tjänsteresor med flyg och tåg minskat med 85 procent jämfört med föregående år. Jämfört med basåret 2016, har klimatpåverkan från tjänsteresor minskat med 87 procent. Antalet digitala arbetsmöten med exempelvis Skype och Teams har ökat kraftigt. Likaså har det skett en stor ökning av antalet har digitala vårdbesök.

Kollektivtrafiken ska enligt mål 10 minska mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier för drift och underhåll med 30 procent, jämfört med basårsvärdet 2017. Under 2020 ökade inrapporterad mängd miljö- och hälsofarliga ämnen med 13 procent jämfört med 2019 och 91 procent jämfört med basåret 2017. Ökningen bedöms delvis bero på att rapporteringen av kemikalier har förbättrats successivt under miljöprogrammet, men också på att användningen av kemikalier varierar mellan åren på grund av periodiskt underhåll. Det är därmed svårt att utvärdera måluppfyllnaden. Miljömålsarbetet har dock gett värdefulla resultat i form av ökat fokus på kemikalieanvändning hos drift- och underhållsentreprenörer och bättre kunskap hos trafikförvaltningen om kemikalieanvändning i kollektivtrafikens drift och underhåll.

Miljömål för fastigheter och anläggningar

Sammantaget har miljöarbetet under 2020 bidragit till ökad klimat- och resurseffektivitet samt till minskade kemiska miljö- och hälsorisker.

Region Stockholm har antagit mål, arbetssätt och uppföljningsmetodik för att minska klimatpåverkan från bygg- och anläggningsprojekt. Utveckling och implementering av processer och åtgärder har fortsatt. Under året har en prognos tagits fram för minskning av klimatpåverkan för utbyggnaden av tunnelbanan. 77 500 ton CO₂-ekv, motsvarande en minskning om drygt 30 procent beräknas som ett resultat av systematiskt förbättringsarbete. Vad gäller materialåtervinning inom bygg- och anläggningsprojekt behövs fortsatt utveckling för att uppfylla målen för 2021, arbetet har dock kommit igång väl under 2020.

Vidare har arbete skett med att effektivisera energianvändningen, förebygga avfall och öka material-återvinningen samt minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i byggnader och anläggningar. Jämfört med 2011 har användningen av verksamhets- och fastighetsenergi minskat med 16 procent och målvärdet på tio procents minskning till år 2021 har överträffats. Jämfört med 2019 är minskningen tre procent.

Region Stockholm arbetar aktivt med att säkerställa att de material och produkter som byggs in i fastigheter och anläggningar har lågt eller inget innehåll av miljö- och hälsofarliga ämnen. Under 2020 har 88 procent av de material och produkter som bedömts enligt Byggvarubedömningens

kriterier fått bedömningen accepteras eller rekommenderas. Trafikförvaltningen bedömer att det kommer att vara svårt att utvärdera måluppfyllnad 2021 vad gäller andel miljöbedömda produkter och material till följd av att uppgifter om totalt antal använda produkter i verksamheten saknas.

3. Resultat

Miljöprogram 2017–2021 innefattar 15 miljömål samt ett övergripande mål om hållbar upphandling. Nedan redovisas målen med tillhörande indikatorer.

3.1 Region Stockholms arbete med hållbar upphandling

Region Stockholm ska genom upphandling och en resurseffektiv produktanvändning bidra till en hållbar konsumtion och produktion. Enligt Budget 2020 skulle arbetet med att nå målsättningarna att bli Sveriges bästa offentliga upphandlare och att vara drivande i Europa inom hållbar upphandling intensifieras. På grund av covid-19 pandemin har både upphandlingar och uppföljningar som skulle ha genomförts under året, fått skjutas upp. För Region Stockholm har fokus varit att säkerställa tillgången på material till vården. De flesta upphandlingarna pausades under våren och det har varit svårt att utföra avtalsuppföljningar på grund av det pressade läget för leverantörerna.

Upphandling är ett mycket viktigt verktyg för att uppnå ett flertal av miljömålen, bland annat miljömål för patientmåltider, förnybara drivmedel samt för fastigheter och anläggningar. Nämnder och bolag omsätter miljömål till krav i upphandlingar där så är relevant.

Ett prioriterat område inom miljöprogrammet är att omsätta *Region Stockholms utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier i varor* (LS 2015–1281) i upphandlingskrav för att främja produkter fria från miljö- och hälsofarliga ämnen. I de samordnade upphandlingar som har utförts under 2020 har utfasning av miljö- och hälsofarliga kemikalier varit prioriterat i bland annat i upphandlingar av förbrukningsmaterial och utrustning till vården samt vid upphandlingar av IT-produkter.

Region Stockholm arbetar för att bidra till en cirkulär och biobaserad ekonomi, bland annat genom kravställning i inköpsprocessen. Biobaserade alternativ har upphandlats genom innovationsfrämjande krav inom produktkategorier där förbrukningen är hög, till exempel skyddsförkläden och sopsäckar. Under 2020 användes 23,6 miljoner skyddsförkläden inom Region Stockholm, varav 4,8 miljoner (20 procent) var biobaserade. Det är en ökning från föregående år då andelen var 8 procent. Övergången till biobaserad råvara i skyddsförklädena minskar klimatpåverkan med cirka

65 procent². På grund av covid-19 har det varit stor brist på skyddsförkläden samt en högre förbrukning, vilket kan ha påverkat andelen biobaserade skyddsförkläden. För att minska miljöpåverkan från engångstextilier har Region Stockholm även upphandlat biobaserade alternativ där så är möjligt. Andelen biobaserade engångsbäddtextilier har inte förändrats under året utan stod för 32 procent av förbrukningen, liksom 2019.

Under året har Region Stockholm tagit fram en färdplan för att uppnå cirkulära plastflöden till 2030, med en rad föreslagna åtgärdsområden. Rapporten slår bland annat fast att Region Stockholm har kommit långt inom området och att ytterligare samverkan krävs inom hela värdekedjan för att möjliggöra ökad återvinning av plast. Region Stockholm medverkar i ett projekt som syftar till att öka denna samverkan, "Upphandlingsmodell för cirkulära material och produkter", som leds av IVL Svenska Miljöinstitutet.

Region Stockholms arbete med efterlevnad av uppförandekoden för leverantörer (LS 1303-0353) sker genom att identifiera riskområden, ställa relevanta krav gällande mänskliga rättigheter, arbetsrätt och anti-korruption samt följa upp utvalda leverantörer. Region Stockholm medverkar i Sveriges regioners nationella samordning för hållbar upphandling kring prioriterade riskområden. Region Stockholm genomförde 2020 en riskanalys av samtliga kategorier i sitt kategoristyrda inköpsarbete för att komplettera den nationella riskanalysen. I samordnade upphandlingar finns det etablerade rutiner för kravställning och avtalsuppföljning. I lokala upphandlingar arbetar vissa förvaltningar och bolag med att identifiera risker och tydliggöra kraven gällande hållbara leveranskedjor i avtal. Vissa förvaltningar och bolag pausade sitt påbörjade uppföljningsarbete under 2020 på grund av pandemin. Under 2020 har arbetet med projektet "Uppföljning hållbara leveranskedjor bygg och anläggning" (RS 2019-0952) där Locum, Förvaltning för utbyggd tunnelbana (FUT) och Trafikförvaltningen (TF) deltar fortgått och uppföljning av en materialleverantör fortsätter in i 2021.

Uppföljning av lokalt samordnade avtal

Under 2020 har Region Stockholm följt upp leverantörers åtgärdsarbete kopplat till identifierade avvikelser från tidigare års avtalsuppföljningar, genom dokumentgranskning och uppföljningsmöten. Berörda riskområden är bland annat livsmedel, IT och operationsartiklar. Leverantörers hantering av avvikelser som identifierades 2019 under revisioner av handskfabriker i Malaysia, genomförd inom ramen för den nationella samordningen, har fortsatt under året och lett till bättre förhållanden för arbetarna. Ett ärende gällande korruptionsmisstankar rörande rekryteringsprocessen av arbetare till fabriker avslutades under året.

Antalet nya avtalsuppföljningar kopplat till uppförandekoden för leverantörer begränsades kraftigt på grund av pågående pandemi men

² "Klimatpåverkan från livscykel av polyetenbaserade engångsprodukter", 2020

kontorsrevisioner genomfördes hos fyra IT-leverantörer. Vad gäller ställda miljökrav följdes sex avtal upp. Bland avtalen återfinns förbrukningsmaterial, medicinteknisk utrustning och tjänster. På grund av pandemin hade flera av leverantörerna svårt att få fram verifikat från sina fabriker och två revisioner som skulle utföras på plats hos leverantör fick göras digitalt i stället och en fick ställas in helt. Totalt identifierades sju avvikelser mot ställda krav. Efter vidtagna rättelser, sanktioner och åtgärder från leverantörerna återstod två avvikelser vid årsskiftet. Dessa bedöms kunna åtgärdas under första halvåret 2021.

Efter rapporter om allvarliga brott mot uigurers och andra turkiska och muslimska folkgruppers rättigheter i Kina skapades en samarbetsgrupp bestående av Region Stockholm, regionernas nationella kansli för hållbar upphandling, SKL Kommentus, Svenska kyrkan och Kammarkollegiet för att kartlägga avtal där risk förekommer. Uppföljning av riskområdet IT påbörjades under året. Övriga riskområden: textilier, förbrukningsmaterial, möbler och fordon följs upp under 2021.

3.2 Region Stockholms klimatåtagande

Mål 1

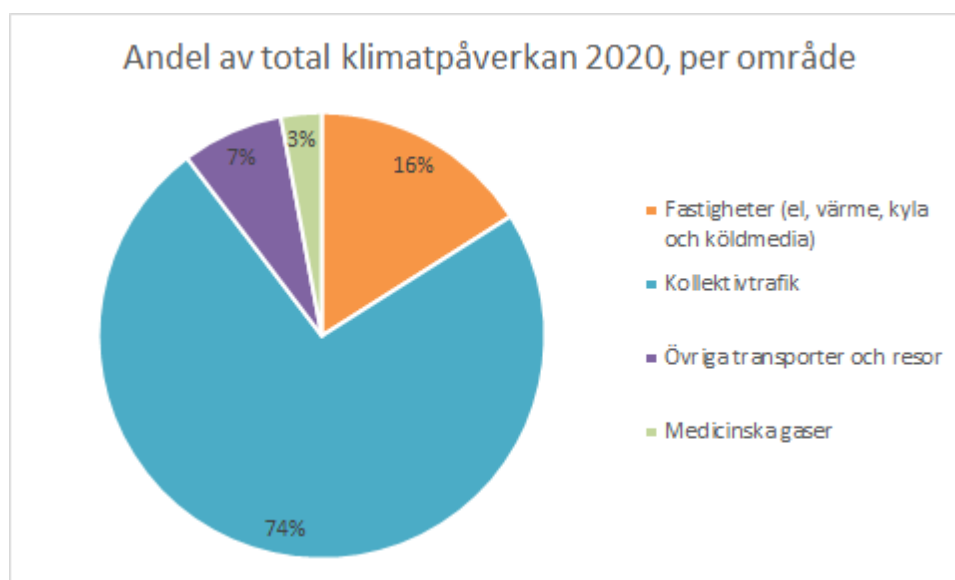
År 2021 har Region Stockholms utsläpp av växthusgaser minskat med minst 50 procent i jämförelse med år 2011 och med minst 75 procent jämfört med 1990.

Indikator 1.1 Klimatpåverkan från utsläpp av växthusgaser, ton koldioxidekvivalenter

Region Stockholms totala klimatpåverkan har minskat med 55 procent sedan 2011, från 247 000 ton koldioxidekvivalenter 2011 till cirka 110 000 ton koldioxidekvivalenter 2020. Resultatet för Region Stockholms klimatpåverkan 2020 har därmed överträffat målnivån 50 procents minskning mellan år 2021 och basåret 2011. I jämförelse med 1990 års klimatutsläpp³ är resultatet 72 procent lägre. Även om 2020 präglas av speciella omständigheter som gjort att utsläppen från exempelvis tjänsteresor minskat markant, visar siffrorna att det långsiktiga och systematiska miljöarbete som Region Stockholms verksamheter och bolag genomfört gett ett tydligt positivt resultat.

Det största källorna för utsläpp inom Region Stockholm 2020 är kollektivtrafiken, som med sina hundratusentals passagerare per dag står för 74 procent av utsläppen, följt av fastigheter med 16 procent och därefter övriga transporter och resor, se figur 1.

Figur 1: Klimatpåverkan från Region Stockholm 2020.



³ Region Stockholms klimatpåverkan 1990 har enligt en utredning uppskattats till 388 065 ton. Man behöver därmed ta i beaktande att viss data som kunnat uppmätas 2020 jämförs mot data där värdena för 1990 är antagna/uppskattade, ej uppmätta.

Beräkning av total klimatpåverkan sker utifrån ett livscykelperspektiv för olika bränslen, där även produktion och distribution av bränslen ingår. Minskningen har framförallt uppnåtts genom energieffektivisering av transporter och fastigheter, förnybara drivmedel i kollektivtrafiken samt minskade utsläpp av lustgas och anestesigaser inom hälso- och sjukvård.

Tabell 1: Klimatpåverkan från Region Stockholms verksamheter
Redovisas i koldioxidekvivalenter (ton).

Källa till utsläpp	Utsläpp 2020	Utsläpp 2019	Utsläpp 2018	Utsläpp 2011	Förändring 2020 mot 2011
Fastigheter (indikator 12.1) *	17 643	22 848	25 964	34 635	-49%
Kollektivtrafik (indikator 8.1)	81 207	91 634	94 390	193 178	-58%
Övriga transporter (del av indikator 8.1)**	8 109	6 695	7 020	9 423	-14%
Medicinska gaser***	3 255	2 931	4 254	5 634	-42%
Tjänsteresor (indikator 11.1, dock har indikator 11.1 basårsvärde 5062 ton)	668	4 580	5 141	4 742****	-86%
Summering	110 882	128 688	136 791	247 612	-55%
*Data från utsläpp från köldmedia är inkluderad och baserad på värden från 2019 (Locum AB) och 2020 (Trafiknämnden) ** I övriga transporter inkluderas vårdrelaterade persontransporter, transporter inom ramavtalade tjänster, transporter av konventionellt avfall och byggavfall, MediCarriers transporter och fordon samt resor i tjänsten med egna och leasade fordon. *** Medicinska gaser omfattar lustgas samt anestesigaser (4.1) ****Data från 2011 saknas, siffran är därför beräknad på antal kilometer tjänsteresor från 2012 multiplicerat med en utsläppsfaktor baserad på genomsnittligt värde för koldioxidekvivalenter utsläpp/kilometer för perioden 2014-2017.					

Mål 2**År 2021 arbetar Region Stockholm systematiskt och effektivt med klimatanpassning.**

Indikator 2.1 Region Stockholm har en organisation för klimatanpassning och arbetar enligt en beslutad klimatanpassningsplan.

Region Stockholm bedriver ett systematiskt klimatanpassningsarbete och har under 2020 fortsatt arbetet med implementering av klimatanpassningsplaner i regionens verksamheter. Det behövs fortsatt utveckling för att uppfylla målet för 2021.

För att undvika behov av plötsliga och dyra investeringar i och med ett förändrat klimat, har klimatanpassningskrav inarbetats och integrerats i en koncernövergripande risk- och sårbarhetsanalys. Denna klimat-, risk-, och sårbarhetsanalys innehåller en åtgärdsplan och fastställdes av krisledningsnämnden 2019. Analysen utgör underlag i pågående revidering av regionens krisberedskapsplan, vilken ursprungligen planerades att fastställas i samband med budget 2021. Med anledning av covid-19 pandemin har tidplanen förändrats och den planeras istället att fastställas i samband med budget 2022.

Ett metodstöd för genomförande av risk- och sårbarhetsanalyser planeras att tillgängliggöras för nämnder och bolag under 2021. I detta beaktas även klimatrelaterade risker.

3.3 Miljömål för hälso- och sjukvården

Mål 3

Under programperioden arbetar Region Stockholm för en hållbar läkemedelskedja som med bibehållen patientnytta bidrar till att minska miljöpåverkan från läkemedel vid tillverkning, användning och kassation.

Vårdverksamheter i Region Stockholm arbetar enligt Plan för läkemedel och miljö (LS 2017–0129). Planen konkretiserar arbetet med att nå mål 3. Sammanfattningsvis kan målet anses vara delvis uppfyllt för 2020, med en god prognos för måluppfyllelse under 2021.

Indikator 3.1 Region Stockholms uppföljning visar på minskade utsläpp av miljöbelastande läkemedelssubstanser.

Region Stockholms förteckning över miljöbelastande läkemedelssubstanser (LS 2016–0634) definierar vilka läkemedelssubstanser som omfattas av målet och indikatorn. Förteckningen finns på Region Stockholms webbplats Janusinfo⁴. Där finns även tillhörande åtgärdsförslag för hur vårdgivare kan arbeta för att minska användningen av respektive substans.

Vårdverksamheterna inom Region Stockholm har under 2020 arbetat vidare med sina lokalt målsatta substanser, baserade på förteckningen över miljöbelastande läkemedelssubstanser. De lokala målen omfattar substanser som är relevanta och medicinskt möjliga att minska användningen av. Diklofenak, felodipin och olika antibiotika är de vanligaste substanserna som sjukhusen arbetar för att minska användningen av, men även glibenklamid, citalopram och venlafaxin finns med i lokala mål. Tiohundra AB arbetar även med att minska användningen av antidepressiva medel för äldre över 75 år. S:t Eriks Ögonsjukhus har under 2020 följt användningen av tre substanser, men har inte antagit kvantitativa måttal för uppföljning. Användningen av läkemedel inom sjukhuset är dock generellt låg. Folk tandvården arbetar med att minska förskrivningen av diklofenak och två sorters antibiotika. SLSO fokuserar på diklofenak och felodipin, samt att inom primärvården minska användningen av antidepressiva hos multisjuka äldre. Kvantitativa mål och måttal har dock inte definierats än. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen har under året fört in krav i avtal med geriatrik och avancerad sjukvård i hemmet (ASIH) om att arbeta med substanser på förteckningen. Capio S:t Görans sjukhus har sedan tidigare motsvarande krav. Därmed har ett flertal privata vårdgivare dessa krav i sina avtal. På sikt ska sådana krav även arbetas in i avtal för husläkarmottagningar och psykiatri.

Inom ramen för indikatorn ska även kvantitativa resultat av de lokala målen redovisas. Covid-19 har inneburit en hård belastning och ett kraftigt ökat vårdbehov under 2020 och många verksamheter har därför inte haft

⁴<https://janusinfo.se/download/18.5foead9216532d0a6a113e1f/1582279327814/Forteckning-over-miljobelastande-lakemedel.pdf>

möjlighet att arbeta lika aktivt med sina miljömål rörande läkemedel. De flesta verksamheterna har ändå kunnat visa på en fortsatt minskning, alternativt en bibehållen nivå, av sina målsatta substanser.

Tiohundra AB har exempelvis under året arbetat aktivt för att minska användningen av det blodtryckssänkande läkemedlet felodipin. Ca 300 patienter kontaktades av medicinläkare och fick frågan om de kunde tänka sig byta ut läkemedlet mot fullgoda alternativ som inte belastar miljön lika mycket. Resultatet blev att 86 procent av patienterna bytte ut felodipin.

Region Stockholm har sedan 2005 undersökt halterna av läkemedelsrester i vatten. Under 2020 har vattenprover tagits i inkommande, respektive renat vatten vid tre avloppsreningsverk, samt i recipienten från Saltsjön och i en gradient ut i skärgården. Totalt analyserades 97 läkemedelssubstanser. Ett knappt femtiotal detekterades i såväl inkommande som renat vatten från avloppsreningsverken. Nästan hälften av dessa återfanns även i recipienten.

Sammanfattningsvis kan målet för 3.1 anses vara delvis uppfyllt för 2020, med en god prognos för måluppfyllelse under 2021.

Indikator 3.2 Kassation av läkemedel minskar genom säkrare och effektivare läkemedelshantering.

Att minska onödig kassation av läkemedel ger ett flertal positiva miljöeffekter. Förutom ett minskat behov av destruktion och tillhörande transporter ger det på sikt även ett minskat behov av produktion och de transporter som är kopplade till det. Dessutom bidrar åtgärder som ger en minskad kassation ofta även till en säkrare och mer effektiv läkemedelshantering och även till lägre kostnader för såväl inköp som kassation av läkemedel.

En viktig del i arbetet med att minska onödig kassation är att tillse att inköpta läkemedel inte passerar utgångsdatum. Detta görs på många sätt, exempelvis genom förbättrad datumkontroll i läkemedelsförråd, tydliggjord datummärkning och genom att aktivt dela med sig till andra avdelningar eller ambulansstationer när läkemedel närmar sig utgångsdatum. För att undvika överbeställningar och skapa bättre överblick i läkemedelsförråden arbetar många verksamheter med att begränsa sortimentet och lagerhållningen. Många har även övergått till att sortera läkemedlen i ATC-kodsordning. Allt fler har anställda farmaceuter eller specifika läkemedelsenheter som arbetar med att optimera läkemedelssortimentet och förbättra lagerhållningen vilket också bidrar till bättre uppföljning och ökad kontroll. Många verksamheter inom Region Stockholm har redan tidigare under miljöprogramperioden infört olika typer av åtgärder och arbetar nu med att upprätthålla och utveckla dessa. På grund av covid-19 har dock arbetet med kassationsförebyggande åtgärder inte alltid kunnat prioriteras. Krav på åtgärder som bidrar till en minskad kassation av läkemedel finns även med i avtal med privata vårdgivare inom områden som hanterar stora mängder läkemedel, som ASIH (avancerad sjukvård i hemmet) och geriatrik.

Sammanfattningsvis kan målet för indikator 3.2 anses vara delvis uppfyllt för 2020, med en god prognos för måluppfyllelse under 2021.

Mål 4

År 2021 har Region Stockholms klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser minskat med 40 procent i jämförelse med år 2011.

Indikator 4.1 Klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser, ton koldioxidekvivalenter.

Fram till 2020 har den totala klimatpåverkan från utsläpp av anestesigaser minskat med 52 procent i förhållande till basåret 2011, vilket innebär att målnivån på 40 procent har uppnåtts med god marginal för 2020. Jämfört med koldioxid har anestesigaser en betydligt större påverkan på klimatet. Det är dock svårt att bedöma hur mycket covid-19 har påverkat resultaten, och dessa bör därför tolkas med viss försiktighet.

Tabell 2: Klimatpåverkan från anestesigaser

Klimatpåverkan/typ	2020	2019	2011	Förändring jämfört med 2019	Förändring jämfört med 2011
Desfluran Använd mängd (liter)	0	32	87		
Klimatpåverkan (ton koldioxidekvivalenter)	0	248	687	-100%	-100%
Sevofluran Använd mängd (liter)	1109	1113	1742		
Klimatpåverkan (ton koldioxidekvivalenter)	1326	1332	2084	-0,5%	-36%
Påverkan totalt (ton koldioxidekvivalenter)	1349	1580	2827*	-15%	-52%
*Klimatpåverkan från 21 liter isofluran ingår i totalen för 2011					

Tidigare användes anestesigasen desfluran, men då dess klimatpåverkan är betydligt större än sevoflurans har alla vårdverksamheter inom Region Stockholm valt att sluta använda det⁵. Inom Region Stockholm används numera endast sevofluran. Att användningen av desfluran har upphört, samt att sjukhusen fortsatt arbeta utifrån optimerade metoder bidrar ändå sannolikt mycket till minskningen under 2020. Användningen av sevofluran har minskat med 0,5 procent jämfört med 2019 och med 36 procent jämfört med 2011.

⁵ Även isofluran har tidigare använts inom Region Stockholm, men den används numera bara inom forskning och omfattas inte av målet.

Mål 5

År 2021 har Region Stockholm effektiviserat textilhanteringen samt minskat miljöpåverkan från användning av engångs- och flergångstextiler.

Indikator 5.1 Miljöhänsyn inkluderas i Region Stockholms klädregler.

Med miljöhänsyn menas ett förtydligande av i vilka vårdsituationer flergångstextilier är att föredra ur miljösynpunkt och samtidigt är ett fullgott alternativ ur patientsäkerhetssynpunkt. Ett antal förvaltningar och bolag, däribland Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset, Folk tandvården, SLSO, S:t Eriks ögonsjukhus och Danderyds sjukhus, har redan inkluderat miljöhänsyn i sina lokala klädregler. Däremot så är rutiner för uppföljning ej fullt implementerade.

Arbetet med att inkludera miljöhänsyn i Region Stockholms klädregler på regionövergripande nivå har under året pausats på grund av covid-19, och baserat på resultatet hittills är målet ännu inte uppnått.

Under 2020 har cirka 1,71 miljoner engångstextilier, använts i vårdverksamheterna vilket är cirka 5 procent lägre än 2019. Detta indikerar en minskning av miljöpåverkan från textilanvändningen under året och är en fortsättning på 2019 års nedåtgående trend. Minskad användning av engångstextilier beror delvis på att antalet operationer skjutits upp på grund av covid-19, men även genom ett aktivt informationsarbete i verksamheterna. Förbrukningen av värmejackor har till exempel minskat med 20 procent under året, vilket är en följd av informationsaktiviteter i verksamheterna, ett minskat behov under covid-19 då varm skyddsutrustning använts men även förbättrad tillgänglighet av flergångsalternativ.

Indikator 5.2 Andelen kläder som är uteliggande i verksamheterna i mer än 30 dagar.

För att reducera miljöpåverkan och undvika onödiga investeringskostnader vid nyproduktion av flergångstextilier inom hälso- och sjukvård behövs en effektiv logistik för tvätt- och textilhantering. Effektiviteten har ökat under 2020. Andelen kläder som är uteliggande (det vill säga antingen används, ligger i förråd och personliga skåp eller ännu inte transporterats till tvätt) i Region Stockholms verksamheter i mer än 30 dagar har minskat från i genomsnitt 29,7 procent⁶ till 27,5 procent, med mål om 25 procent 2021. Patienttextilier är generellt uteliggande längre tid än personalkläder och är ett område med förbättringspotential framöver.

Under året har berörda verksamheter tagit fram och genomfört åtgärder för att effektivisera textilhanteringen och därmed skapat förutsättningar att nå

⁶ I Miljöredovisning 2019 redovisades andelen plagg som legat ute mer än 30 dagar uppgå till 31,1 procent, vilket har korrigerats till 29,7 procent då data för Nya Karolinska inkluderats.

målet under programperioden. En närmare och mer frekvent dialog mellan leverantör, avtalscontroller och verksamheterna har generellt varit en stor bidragande orsak till det goda resultatet. Exempel på genomförda åtgärder och aktiviteter är månadsvis återkoppling till kliniker, proaktiva informationsinsatser inför semesterperioden, interna textilnätverk med regelbundna träffar, kontrollscanning, införande av mobila textilvagnar och arbete genom textilombud. Covid-19 har försvårat arbetet i och med att verksamhetsplaneringen har ändrats, personal flyttats och textilier restnoterats från textilleverantören.

Tabell 3: Jämförande statistik per verksamhet, andel uteliggande plagg mer än 30 dagar

Verksamhet	2020	2019 ⁸	Förändring procent jämfört med 2019
SLSO	34,1%	37,7%	-9,5%
S:t Eriks ögonsjukhus	23,4%	27,5%	-14,9%
Danderyds sjukhus	28,0%	29,0%	-3,4%
Folktandvården	19,6%	19,7%	-0,5%
Karolinska Huddinge	29,7%	31,2%	-4,8%
Karolinska Solna	34,1%	41,5%	-17,8%
Karolinska Danderyd	23,8%	25,1%	-5,2%
Nya Karolinska*	14,1%	15,1%	-6,6%
TioHundra	20,1%	20,4%	-1,5%
Södertälje sjukhus	24,8%	28,6%	-13,3%
Södersjukhuset	21,9%	23,0%	-4,8%
Årsmedelvärde alla verksamheter	27,5%	29,7%	-7,4%
*Nya Karolinska: Personalkläder inkluderade i data 2019 och fram till oktober 2020, då även patienttextilier började ingå i statistiken.			

Omsättningshastighet är ett kompletterande mått på resurseffektivitet i textihanteringen och mäter hur många gånger textilier i genomsnitt roterar i verksamheterna. Ju högre mått desto bättre. År 2020 var omsättningshastigheten 11,8 i jämförelse med 13,9 föregående år. Personaltextilier hade en högre omsättningshastighet under 2020 medan övriga textilier visar ett sämre resultat jämfört med föregående år. Covid-19 situationen kan påverkat omsättningshastigheten inom dessa områden då operationer skjutits fram och verksamheter ställt om.

Tabell 4: Jämförande statistik omsättningshastighet

Mätvärde	2020	2019	2018	Förändring procent jämfört med 2019
Omsättningshastighet (gångar/år)	11,8%	13,9%	12,5%	-15%

Mål 6

År 2021 serveras hållbara patientmåltider i Region Stockholm.

Målet anses vara delvis uppfyllt för 2020, då flera indikatorer och delmål för 2020 är uppfyllda eller nära målet. Indikator för matsvinn har inte kunnat följas upp under 2020 på grund av Covid-19 pandemin, men arbetet har fortsatt. Andel lokalproducerade livsmedel är för närvarande svårt att följa upp.

Indikator 6.1 Hållbarhetskrav ställs alltid vid upphandling av måltidstjänster och livsmedel.

I Region Stockholms plan för hållbara patientmåltider (LS 2017–0128) specificeras de hållbarhetskrav som ska ställas vid upphandling av måltidstjänster och livsmedel. Exempel är krav på djurskydd, låg antibiotikaanvändning i djurproduktion samt olika krav för att minska miljöpåverkan vid produktion av livsmedel.

Under 2020 har Södertälje sjukhus och Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) upphandlat måltidstjänster och ställt samtliga obligatoriska krav enligt Plan för hållbara patientmåltider. Därtill har även de rekommenderade kraven ställts i varierande omfattning. Det innebär att indikatorn är uppfylld för 2020.

Indikator 6.2 Andelen ekologiska livsmedel, i procent.

Andelen ekologiska livsmedel ska öka successivt mot målet om 50 procent år 2021. För 2020 är målet enligt Plan för hållbara patientmåltider att andelen ekologiska livsmedel i patientmåltider ska vara minst 45 procent. Årets resultat är 44 procent ekologiskt vilket innebär att målet för 2020 inte har uppnåtts (se tabell 5). Orsaken till att målet inte uppfylls är att många privata vårdgivare saknar incitament på grund av att det saknas högre målvärden för ekologiskt i deras avtal. Resultatet kommer successivt att förbättras när nya avtal träder i kraft och när Vårdval uppdateras.

Andelen ekologiska livsmedel i patientmåltider beräknas utifrån inköpssumman (inköpskostnaden för ekologiska livsmedel som andel av totala inköp av livsmedel). Totalt upphandlades livsmedel till patientmåltider för nästan 140 miljoner kronor under 2020. Många vårdgivare har arbetat framgångsrikt med att öka andelen ekologiska livsmedel. Tre verksamheter som lyckats extra bra under 2020 är Maria Regina Hospice som har ökat andelen med 18 procentenheter, S:t Eriks ögonsjukhus som har ökat med tio procentenheter och Södertälje sjukhus som har ökat med åtta procentenheter. Södertälje sjukhus lyfter att detta har möjliggjorts genom att större ekonomiska resurser har tilldelats patientmaten vilket har medfört att de kunna utöka sortimentet med ekologiska produkter. Några verksamheter beskriver att utbudet av vissa ekologiska produkter har varit begränsat under året vilket har gjort det utmanande för dem att nå det uppsatta målet.

Tabell 5: Andel ekologiska livsmedel i patientmåltider

Verksamhet	2020	2019	2018	Förändring procentenheter jämfört med 2019
Danderyds sjukhus AB	45%	46%	41%	-1%
Stockholms läns sjukvårdsområde	45%	40%	41%	+5%
Karolinska universitetssjukhuset AB	46%	44%	40%	+2%
Södertälje sjukhus AB	51%	43%	36%	+8%
TioHundra AB	42%	46%	40%	-4%
Södersjukhuset AB	48%	46%	41%	+2%
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	68%	58%	42%	10%
Capio S:t Görans sjukhus	51%	48%	42%	+3%
Övriga privata vårdgivare	367%	35%	-	+1%
Totalt	44%	42%	41%*	+2%

*2018 var det endast Capio S:t Görans som redovisade av de privata vårdgivarna.

Indikator 6.3 Klimatpåverkan från patientmåltider, ton koldioxidekvivalenter.

Målet är att klimatpåverkan från patientmåltider per portion⁸ ska ha minskat med 20 procent år 2021 jämfört med år 2016. Resultatet för 2020 är att klimatpåverkan har minskat med 21 procent (se tabell 6 nedan), vilket innebär att målet uppnås för 2020. Skillnaderna mellan verksamheterna är dock stora och utsläppen per portion varierar från 1,6 kilo koldioxidekvivalenter som minst till 3,2 kilo koldioxidekvivalenter som mest. Danderyds sjukhus, Södersjukhuset och SLSO är de som redovisar lägst klimatpåverkan per portion. Danderyds sjukhus och Södersjukhuset ligger långt under genomsnittet för regionen och Danderyds sjukhus har kraftigt minskat sin klimatpåverkan per portion, från 2,8 kilo 2019 till 1,6 kilo 2020. Verksamheterna har under flera år arbetat aktivt för att minska klimatpåverkan från patientmåltiderna och resultatet är mycket positivt. Åtgärder som genomförts har bland annat innefattat klimatberäkning av maträtterna och en minskning av matsvinnet. Klimatåtgärder har även genomförts vid menyval och menyplanering och dessa innefattar bland annat att öka andelen vegetariska alternativ och att välja protein- och kolhydratkällor samt mejeriprodukter med låg klimatpåverkan.

⁷ Uppgifter saknas från några privata vårdgivare.

⁸ Inkluderar även frukost, mellanmål och kvällsmat.

Tabell 6: Klimatpåverkan från patientmåltider, totalt

	2020	2019	2018	2017	2016	Förändring mot 2016 (basår)
Klimatpåverkan totalt (ton koldioxidekvivalenter)	4213	4512	4472	5879	5623	-25%
Klimatpåverkan/inköpt livsmedel (kg koldioxidekvivalenter/kg inköpt livsmedel)	1,6	1,7	1,7	1,9	1,7	-6%
Klimatpåverkan per portion (kg koldioxid-ekvivalenter/portion)	2,2	2,4	2,8	2,7	2,8	-21%

Målet och siffrorna gäller patientmåltider i egna verksamheter. Capio S:t Görans sjukhus är inte inkluderat i beräkningarna.

Tabell 7: Klimatpåverkan från patientmåltider, per verksamhet

Klimatpåverkan per verksamhet 2020	Total mängd inköpta livsmedel (kg)	Klimatpåverkan totalt (ton CO ₂ e)	Antal portioner	Klimatpåverkan/inköpt livsmedel (kg CO ₂ /kg livsmedel)	Klimatpåverkan/portion (kg CO ₂ /portion)
Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje	45 696	92	42 236	2,0	2,2
Stockholms läns sjukvårdsområde	787 719	1 463	721 828	1,9	2,0
Karolinska Universitetssjukhuset	816 000	1 435	443 293	1,8	3,2
Södersjukhuset AB	446 482	596	324 145	1,3	1,8
Danderyds sjukhus AB	335 479	335	210 142	1,0	1,6
Södertälje Sjukhus AB	155 000	292	132 326	1,9	2,2
Summa totalt (exkl. Capio S:t Görans sjukhus)	2 586 376	4 213	1 873 970	1,6	2,2
Capio S:t Görans sjukhus*	235 352	416	131 467	1,8	3,2

*Capio S:t Görans sjukhus omfattas inte av indikator 6.3 och exkluderas därmed från totalsumman.

Indikator 6.4 Andel av mängden mat som slängs, i procent.

Målet är att maximalt 15 procent av portionsvikten slängs år 2021. Denna indikator ska redovisas för första gången 2021. Maten är en viktig del för att främja tillfrisknandet och öka välbefinnandet hos patienterna. Verksamheternas arbete med att bättre anpassa måltidssituationen till patienternas behov och förutsättningar kommer att leda till att tallrikssvinnet minskar.

Indikator 6.5 Mängden matsvinn, ton.

För att målet ska uppfyllas ska mängden matsvinn från patientmåltider ha minskat med 40 procent år 2021 jämfört med 2017. Matsvinnet 2017 uppgick till 402 ton vilket utgör basårsvärde för programperioden. Beräkningen av mängden matsvinn görs genom stickprovsmätningar som utförs av verksamheterna 1–3 gånger per år. På grund av covid-19 har mätningar inom några av verksamheterna inte kunnat genomföras i den utsträckning som behövs. Exempelvis har SLSO inte kunnat genomföra någon mätning under året. Sammantaget innebär det att det inte går att redovisa ett totalt värde för Region Stockholm för 2020 då SLSO:s del vanligtvis utgör mer än hälften av det totala matsvinnet.

Även om mätning inte kunnat genomföras i alla verksamheter har arbetet med att minska matsvinnet fortsatt under året. Bland annat har flera av verksamheterna arbetat med information och utbildning av personal för att optimera sina beställningar, ökat möjligheterna för patienterna att välja vad de vill äta samt uppmuntrat till att servera mer energi- och proteinrik kost men i mindre portioner, vilket gör att patienterna orkar äta upp samtidigt som de får i sig mer näring och energi.

Indikator 6.6 Andelen lokalproducerade livsmedel, i procent.

Lokalproducerade livsmedel omfattar enligt definitionen i Region Stockholms plan för hållbara patientmåltider (LS 2017–0128) livsmedel producerade i Mälardalen och Gotland. Målet är att andelen lokalproducerade livsmedel ska vara minst 20 procent 2021. Resultat har inte kunnat redovisas på den nivå hittills under programperioden vilket även gäller för 2020. Det är svårt att få fram uppgifter om var livsmedel är producerade på den geografiska detaljnivån då det saknas tillräckligt stöd i lagstiftningen avseende ursprungsmärkning. Flera av verksamheterna har dock kunnat redovisa andelen svenskproducerade livsmedel som de har köpt in under 2020. Av Tiohundra AB:s inköp under 2020 var 67 procent svenskproducerade och för Södertälje sjukhus var siffran 55 procent. Även Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) och Karolinska Universitetssjukhuset har kunnat redovisa uppgifter om svenskproducerat för vissa delar av sina inköp. Uppgifterna är dock inte fullständiga och därför går det inte att redovisa en rättvisande siffra för dem, eller för Region Stockholm som helhet.

3.4 Miljömål för kollektivtrafiken och övriga transporter

Mål 7

Region Stockholm arbetar för att kollektivtrafik, gång, cykel och digitala möten ska öka så att övriga motoriserade resor minskar. Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna har ökat år 2021 i jämförelse med år 2011.

Att erbjuda en attraktiv och tillgänglig kollektivtrafik, främja gång och cykel samt öka andelen digitala möten möjliggör för Region Stockholm att bidra till att utveckla Stockholmsregionen på ett hållbart sätt, bidra till minskad miljöpåverkan och öka regionens attraktivitet.

En region i tillväxt, med en växande befolkningsmängd innebär ett behov av att öka kollektivtrafikens attraktivitet för att bibehålla och öka andelen resenärer som väljer att resa kollektivt.

Indikator 7.1 Resvaneundersökningar om resor med cykel och gång samt digitala möten.

Resvaneundersökning genomförs endast var fjärde år och senast för 2019, vilken färdigställdes under 2020. Andelen resor med cykel var 7 procent i undersökningen 2019, vilket är oförändrat jämfört med basåret 2011. Andelen resor till fots har däremot ökat med 6 procentenheter till 21 procent 2019 jämfört basårsvärdet på 15 procent. Målet är nått om andel resor till fots och med cykel år 2021 är högre än basåret.

Under 2020 har den regionala cykelplanen för Stockholms län reviderats i syfte att påskynda genomförande och måluppfyllnad. Det övergripande målet är att 20 procent av resorna i länet ska göras med cykel till 2030. Planen pekar även ut ett regionalt cykelvägnät med målsättningen att det ska vara fullt utbyggt till 2030. Cykelplanen har reviderats i samverkan med länets kommuner och Trafikverket. Samråd och antagande sker under 2021. Ett regionalt cykelbokslut har även tagits fram under 2020 för att följa upp genomförandet av regional cykelplan under det gångna året. Cykelbokslutet visar att 28 km av det regionala cykelvägnätet byggdes ut eller åtgärdades under 2019.

Region Stockholm bedriver ett digitaliseringsarbete som bidrar till minskat resande och ökad mobilitet. Under 2020 har antalet digitala kontakter ökat mycket kraftigt. Det är dock för tidigt att dra långtgående slutsatser av detta då effekten från covid-19 pandemin är påtaglig.

Antal vårdkontakter på distans, det vill säga kontakter via videolänk, telefon eller brev som motsvarar ett fysiskt besök, har ökat markant under 2020. Antalet uppgår till cirka 2,5 miljoner under 2020, vilket motsvarar 13 procent av de totala vårdkontakterna för året. Resultatet visar en ökning om

118 procent jämfört med 2019 och 207 procent jämfört med 2016. För året uppgick antalet för videobesök till cirka 700 000, vilket är en ökning med 808 procent jämfört med 2019.

Region Stockholms medarbetare genomför även en stor mängd digitala arbetsmöten internt och externt, vilket är effektivt sett till såväl tid som ekonomi och klimatutsläpp. Under 2020 genomfördes cirka 582 200 digitala möten och samtal inom Region Stockholm⁹. Detta är en betydlig ökning gentemot föregående år och en starkt bidragande orsak är covid-19 pandemin. Översiktligt beräknat har dessa digitala möten sparat omkring 436 700 resor inom och utanför länet¹⁰.

Indikator 7.2 Kollektivtrafikens marknadsandel

Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna mäts och följs upp var fjärde år genom resvaneundersökningar där andelen resor med motoriserade färdmedel, gång, cykel samt andra färdmedel för länets medborgare undersöks. Under 2020 färdigställdes en nationell resvaneundersökning genomförd 2019 av myndigheten Trafikanalys.

Målet för indikatorn är att kollektivtrafikens marknadsandel ska öka från 49 procent som utgör basårsvärde från 2015. Målen i trafikförsörjningsprogrammet för Stockholms län, liksom i miljöprogrammet, är 51,5 procent 2020 och 54 procent 2030. Resvaneundersökningen (SL 2018-0116) visar att kollektivtrafikens andel av resorna en vanlig vardag är 47,5 procent 2019 och visar därmed på en minskning.

Det kollektiva resandet i regionen har fortfarande en mycket hög marknadsandel sett i internationell jämförelse. Minskningen från år 2015 visar dock att konkurrenskraften för kollektivtrafikresor jämfört med bilresor inte har utvecklats i nivå med uppsatta mål.

Resmönster och därmed mätetalen för kollektivtrafiken och övriga transporter inom Region Stockholm har därtill kraftigt påverkats av restriktionerna under covid-19 pandemin, med bland annat kraftigt minskat antal påstigande i kollektivtrafiken. Det är mycket som talar för att förändringar till följd av covid-19 pandemin kommer att ha stor påverkan på resandet även på lång sikt. Trafikförvaltningen genomför sedan våren 2020 löpande scenario- och konsekvensanalyser om förändrat resande på kort och medellång sikt.

⁹ Uppgifter inhämtade centralt från Region Stockholm, E-Post & Digital Samverkan.

¹⁰ Antalet sparade resor har tagits fram med antagandet att 75 procent av de digitala mötena ersätter en resa.

Viktiga händelser och arbete för att göra kollektivtrafiken mer attraktiv och för att öka marknadsandelen innefattar bland annat följande:

- Region Stockholm genomför omfattande investeringar i utbyggnad av kollektivtrafiken. Upprustning och utbyggnad av Roslagsbanan, förbättringar på Röda linjen, utbyggnad av tunnelbana mot Nacka, Arenastaden och Barkarby liksom förlängning av Tvärbanan är några av de viktiga investeringsprojekten.
- Under 2020 har arbetet fortsatt med att ta fram en kollektivtrafikplan planen beräknas bli klar för antagande under 2021. Den huvudsakliga frågan att besvara i den nya kollektivtrafikplanen är hur kollektivtrafiken i regionen bör utvecklas för att nå målen i den regionala utvecklingsplanen för Stockholm (RUFSS) och det regionala trafikförsörjningsprogrammet.

Mål 8

År 2021 sker Region Stockholms transporter till 95 procent med förnybara drivmedel.

Indikator 8.1 Andelen förnybar energi för transporter, i procent.

Andelen förnybara drivmedel uppgår till 92 procent 2020, vilket är en ökning med 3 procentenheter i förhållande till föregående år. De stora trafikslagen busstrafik och spårbunden kollektivtrafik står tillsammans för 87 procent av den totala energianvändningen och uppgår till 97 respektive 100 procent i andel förnybart.

Då kollektivtrafiken med buss- och spårtrafik utgör en huvuddel av transporterna, påverkas inte helheten nämnvärt av förändringar inom de mindre transportområdena, även om det är viktiga förbättringar inom sina sektorer. En ökning från 18 procent till 50 procent förnybar andel i sjötrafiken uppnåddes under året. På grund av covid-19 och en ansträngd ekonomi har trafiknämnden beslutat att inte öka användningen av förnybart drivmedel till 90 procent under år 2021 för sjötrafiken, utan målet ha skjutits på obestämd framtid. Sjötrafiken kommer därmed inte att nå målen som tidigare var beslutade.

Tabell 8: Andel förnybar energi i Region Stockholms transporter

	2020	2019	2018
Busstrafik	97%	96%	97%
Kollektivtrafik till sjöss	50%	18%	17%
Särskild kollektivtrafik (färdtjänst)*	39%	43%	41%
Spårbunden kollektivtrafik	100%	100 %	100%
Spår- och arbetsfordon för spårunderhåll	7%	0%	5%
Vårdrelaterade persontransporter**	33%	24%	24%
Transporter inom ramavtalade tjänster	90%	92%	92%
Egna och leasade fordon (tjänsteresor)	33%	33%	27%
Transport av konventionellt avfall	98%	90%	91%
Transport av byggavfall	100%	98%	77%
Fordon Medicarrier AB	98%	93%	92%
Total andel förnybart	92%	89%	90%
* Uppgifterna om mängden drivmedel i färdtjänsten har beräknats enligt schablonvärden från Transportstyrelsens fordonsregister för de vanligast förekommande fordonsmodellerna inom varje drivmedelstyp. **För vårdrelaterade persontransporter har resultat för 2019 använts i 2020 års miljöredovisning och resultat för 2018 i 2019 års miljöredovisning. Detta då uppgiftslämnaren haft svårt att inkomna med underlag inför beräkningarna.			

Mål 9

Energianvändningen för kollektivtrafiken har minskat med 10 procent år 2021 och med 15 procent år 2030, i jämförelse med år 2011.

Indikator 9.1 Energianvändning för kollektivtrafik per personkilometer.

Trafikförvaltningen arbetar systematiskt med att effektivisera energianvändningen inom kollektivtrafiken för spår-, väg- och sjötrafiken. Åtgärder som genomförs är exempelvis krav på energieffektivisering i avtalen med busstrafikutövare, utrustning av enheter för värme och ventilation samt ersättning av takbelysning med LED i befintliga tåg. Pendeltågen är utrustade med elmätare, vilket möjliggör kontinuerliga justeringar av energianvändningen.

Energianvändningen för kollektivtrafiken var 2020, 0,269 kWh per personkilometer. Det är en ökning med 43 procent från föregående år, vilket är en direkt följd av covid-19 pandemin.

Resandemönstret för länets invånare har väsentligt förändrats under året som en konsekvens av pandemin. Den har inneburit att antalet påstigande och personkilometrar kraftigt minskat jämfört med tidigare år, samtidigt som energianvändningen absoluta tal ligger på samma nivå som tidigare. Därigenom ses en ökad energianvändning per personkilometer.

Aktivt arbete behövs för att återta marknadsandelarna för kollektivtrafiken när pandemin är över. Med återtagna marknadsandelar och utan pandemi förväntas energianvändningen per personkilometer kunna återgå till normala nivåer. Med kvardröjt pandemiläge, alternativt om marknadsandelen ej kan återtas, riskerar trafikförvaltningen att inte nå målet för 2021.

Tabell 9: Energianvändning i kollektivtrafiken

	2020	2019	2011 (basår)	Förändring mot 2019	Förändring mot 2011
Energianvändning per personkilometer (kWh/pkm)	0,269	0,190	0,226	+43%	+20%

Mål 10

År 2021 har mängden miljö- och hälsofarliga kemikalier för drift och underhåll av kollektivtrafiken minskat med 30 procent, i jämförelse med år 2017.

Indikator 10.1 Mängden utfasningskemikalier, i kilogram eller liter.

Målet omfattar ämnen som ingår i Region Stockholms utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier i kemiska produkter (LS 2015–1281). Alla förbuds- och utfasningsämnen, enligt utfasningslistan, som förbrukats i mer än 0,01 kilogram eller liter under året redovisas.

Trafikutövare och drift- och underhållsentreprenörer för spåranläggningar står för den största delen av förbrukningen av de ämnen, produkter och varor som trafikförvaltningen ska rapportera. Trafikförvaltningen har kartlagt vilka och mängderna av förbuds- och utfasningsämnen, enligt Region Stockholms utfasningslista, som förekommer i avtalad drift och underhåll av kollektivtrafiken.

Mängden inrapporterade miljö- och hälsofarliga kemikalier från trafikförvaltningen visar en ökning med 13 procent från föregående år och en ökning från basåret 2017 med 91 procent.

Basårsvärdet har reviderats under programperioden på grund av förbättrade rutiner för kemikalierapportering och bättre dataunderlag från entreprenörer och trafikutövare. Förvaltningen har under 2020 granskat inrapporterade kemikalieuppgifter för varje trafik- respektive drift- och underhållsavtal som omfattas av miljömål 10, för år 2017 och år 2019. Det finns olika orsaker till skillnader i rapporterade mängder mellan åren, exempelvis periodiska variationer i underhållet av fordon, ökat underhåll av äldre bussar, fel i kemikaliehanteringssystem och inrapportering samt successivt förbättrade rapporteringsrutiner. Trafikförvaltningen har dragit slutsatsen att det kommer att bli svårt att utvärdera måluppfyllnad vid miljöprogrammets slut eftersom det har varit svårt att kvalitetssäkra inrapporterade data, samt att kemikalieanvändningen varierar stort beroende på skiftande underhållsbehov mellan olika år. Miljömålsarbetet har dock gett värdefulla resultat i form av ökat fokus på kemikalieanvändning hos drift- och underhålls-entreprenörer och bättre kunskap hos trafikförvaltningen om kemikalieanvändning i kollektivtrafikens drift och underhåll.

Tabell 10: Mängd utfasningskemikalier hos upphandlade trafikoperatörer

	2020	2019	2018	2017 (basår)
Mängd utfasningsämne (kilogram eller liter)	22 588	20 033	11 042	11 821**
Antal förbudsämnen som används	3 st	3 st	3 st	2 st
Mängd förbudsämnen (kilogram eller liter)	153	160	-*	-*
* Värde för 2017 och 2018 är under utredning ** Värdet för 2017 och 2019 reviderades under 2020				

Mål 11

År 2021 har klimatpåverkan från Region Stockholms tjänsteresor minskat med 25 procent i jämförelse med år 2016.

Indikator 11.1 Klimatpåverkan från tåg- och flygresor, ton koldioxidekvivalenter.

Restriktionerna under covid-19 pandemin har tydligt påverkat resultatet för 2020. Utsläppen från Region Stockholms tjänsteresor med flyg och tåg har minskat med 85 procent jämfört med föregående år. Jämfört med basåret, 2016, har klimatpåverkan från tjänsteresor minskat med 87 procent. Klimatpåverkan till följd av tjänsteresor härrör näst intill uteslutande från flygresor. Totalt har cirka 8 700 tåg- och flygresor genomförts under 2020, mätt som antal resplansrader, varav 75 procent med tåg och 25 procent med flyg. Skillnaden är stor mot 2019 då 34 000 tåg- och flygresor genomfördes, varav 41 procent med flyg och 59 procent med tåg.

Flera av Region Stockholms verksamheter förordar och använder hjälpmedel för att underlätta resfria möten, exempelvis motsvarande Skype och IT-stöd för videosamtal, vilket bidrar till såväl minskad klimatpåverkan som sparad restid och kostnader. Användningen av digitala möten har ökat kraftigt under 2020. Se mer kring digitala möten under mål 7.

Tabell 11: Utsläpp av koldioxid från Region Stockholms tjänsteresor

	2020	2019	2018	Basår 2016	Förändring mot 2019	Förändring mot basår 2016
Utsläppt mängd koldioxid- ekvivalenter (CO₂e i ton)*	667	4 580	5 141	5 062	-85%	-87%
Utsläpp per kilometer (gram CO₂e/km)	140	175	183	188	-20%	-26%

*Data levererad av Region Stockholms resebyrå. Metoden använder omräkningsfaktor 2,7 för radiative forcing för flygresor, med hänvisning till Intergovernmental panel for Climate Change (IPCC). I beräkningen ingår klimatpåverkan från tåg, flyg, flygtaxi och Arlanda express.

3.5 Miljömål för fastigheter och anläggningar

Mål 12

Verksamhets- och fastighetsenergi i fastigheter ägda av Region Stockholm har minskat med 10 procent år 2021 och med 30 procent år 2030, i jämförelse med år 2011.

Indikator 12.1 Energianvändning, kilowattimmar per kvadratmeter (A-temp).

Jämfört med 2011 har användningen av verksamhets- och fastighetsenergi minskat med 16 procent och målvärdet på tio procents minskning till år 2021 har överträffats. Minskningen jämfört med 2020 ligger på tre procent.

Fastigheter för allmän kollektivtrafik

Totalt har värme-, el- och kyl användningen minskat med sju procent relativt 2019 och med 19 procent relativt 2011. Om trenden håller i sig bedöms målet nås med god marginal till år 2021. Merparten av energisparåtgärderna som genomförts under år 2020 är inom pendeltågs- och tunnelbanedepåerna, samt delar av Citybanan och utgörs av metodisk optimering samt viss upprustning. Flera bussdepåer uppvisar lägre energianvändning till följd av bland annat mer energieffektiv uppvärmning av bussar inför avfärd.

Under 2020 har trafikförvaltningen utrett vilka energieffektiviseringsåtgärder som ger lika stor eller bättre lönsamhet än solcellsinvesteringar, samt leder till minskad klimatpåverkan. Planering för SL:s energieffektiviseringsarbete på kort och lång sikt har tagits fram under året, och redovisas under kommande år. I samband med det arbetet konstaterades att effektreducerande åtgärder som inte nödvändigtvis reducerar energianvändningen har potential att minska utsläppen av koldioxid betydligt. Det kan exempelvis ske genom att nyttja energi i returledningarna för fjärrvärme- och fjärrkyla.

Energiproduktionen från solceller på depåtak var 30 MWh under året, men det saknas fullständigt underlag och därmed var den faktiska produktionen egentligen högre 2020. Upphandling av solkraft som tjänst ska genomföras till ett flertal depåtak, eftersom solel innebär både ekonomisk lönsamhet och leder till minskad klimatpåverkan.

Landstingsfastigheter AB

Locum AB, som förvaltar fastigheter ägda av Landstingsfastigheter AB, uppvisar 2020 en minskning av den totala energianvändningen i lokalerna med 14 procent jämfört med basåret 2011 och målet för 2020 är därmed uppnått. Arbetet pågår för att konkretisera det fortsatta energiarbetet för att uppnå målsättningen år 2030, som är ett utmanande mål. Under 2021 kommer fokus läggas på att tydliggöra energibesparingspotentialen och därefter formulera fastighetsobjektsspecifika mål för energieffektivisering.

Den minskade energianvändningen under 2020 är ett resultat av ett flertal olika åtgärder för energieffektivisering. Det är bland annat byten till mer energieffektiva fönster på flera sjukhus, utbyggnad och installation av värmeåtervinning av kondensorvärme från kylmaskiner på Karolinska sjukhusområdet i Solna och på S:t Görans sjukhus samt byte till LED-belysning. Under året har avyttring av Bromma sjukhus genomförts.

En genomgång av sjukhusens hantering av covid-19 och dess påverkan på energianvändningen har genomförts. Det som i huvudsak påverkat energianvändningen är förlängda drifttider av ventilation och utökade luftflöden samt driften av kompletterande utrymmen under året, i form av kylcontainrar, kylrum, byggbodar och tält. En grov uppskattning är att dessa åtgärder under 2020 har gett en ökning av energianvändningen med ca 300–500 MWh. Elanvändningen har samtidigt sjunkit på vissa sjukhus, vilket gör att nettoökningen uppskattas till något mindre.

Gällande egenproducerad förnybar energi har Locum installerat 7700 kvm solceller av 20 000 planerade kvm. Solcellsanläggningarna producerade 1120 MWh under 2020. Vidare utbyggnad hindras av gällande och nuvarande förslag på ändrad lagstiftning och regler om beskattning eller skattebefrielse för egenproducerad el. Utbyggnadsmöjligheten påverkas därtill av nya rekommendationer från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), som avråder från nyttjandet av solceller på akutsjukhus och viktiga vårdinrättningar ur ett säkerhetsperspektiv.

Locum har i och med försäljningen av Bromma sjukhus minskat med en solfångaranläggning under året. Idag finns tre solfångaranläggningar installerade för förvärmning av tappvarmvatten. Solfångaranläggningarna har under 2020 producerat 151 MWh, inklusive den sålda anläggningens produktion fram till försäljning. Under 2020 producerades totalt 1 271 MWh fastighetsnära förnybar energi.

Verksamhetsenergi

Av Locums energianvändning i befintligt fastighetsbestånd uppskattas cirka 35 procent vara verksamhetsenergi. En utmaning i arbetet med att minska energianvändningen ligger i att sjukvården blir allt mer teknikintensiv och verksamhetsenergin utgör därmed en allt större andel av den totala energianvändningen i sjukvårdsfastigheterna.

Locum arbetar långsiktigt med att effektivisera verksamhetsenergin ur flera olika perspektiv såsom informationsspridning, tillhandahållning av verktyg, samverkan, tydliggörande av verksamhetsenergens inverkan och rena tekniska åtgärder, exempelvis belysningsstyrning och byte till mer energieffektiva belysningskällor. Flera kommunikationsinsatser kring verksamhetsenergi och inomhusklimat har utförts under året.

Locum har ett grönt hyresavtal i dagsläget. Under det gångna året har inga nya gröna hyresavtal slutits. Avtalsformen har inte gett den positiva effekt som förväntats.

Tabell 12: Energianvändning (värme, kyla, el) i lokaler ägda av Region Stockholm (Atemp, kWh/m²)

	2020	2011* (Basår)	Förändring mot 2011	2019	Förändring mot 2019
Landstingsfastigheter AB	208	241	-14%	209	-0,5%
Fastigheter för allmän kollektivtrafik**	188	233	-19%	201	-6%
Total energianvändning	200	237	-16%	206	-3%

*Basårsvärden räknades om 2018.
 ** Nyckeltalet för använd energi kWh/m² (A-temp) bör användas med försiktighet vid jämförelse med andra fastighetsägare då beräkningsgrunderna för dessa generellt skiljer sig åt.

Mål 13

Under programperioden har klimatpåverkan från byggprocessen i Region Stockholms bygg- och anläggningsprojekt beaktats och begränsats.

Indikator 13.1 Region Stockholm har en koncernövergripande plan för att begränsa klimatpåverkan i bygg- och anläggningsprojekt.

Region Stockholm är inne i en period med stora investeringar i såväl vårdfastigheter som infrastruktur för kollektivtrafik. Bygg- och anläggningsprojekt står för en stor del av Region Stockholms klimatpåverkan under programperioden. Vid uppförandet av byggnader uppskattas produkter och material stå för cirka 80 procent av klimatpåverkan i byggprocessen enligt branschen, medan byggproduktionen och transporter till byggarbetsplatsen står för resterande. Region Stockholm har antagit mål, arbetssätt och uppföljningsmetodik för att minska klimatpåverkan från bygg- och anläggningsprojekt.

Målet berör Förvaltning för utbyggd tunnelbana, Trafikförvaltningen och Locum AB. Samtliga har ett aktivt klimatarbete och fortsatt utveckling av att systematisera klimatarbetet i verksamheten pågår hos Locum AB och Trafikförvaltningen. Förvaltning för utbyggd tunnelbana har redan implementerat klimatreducerande arbete genom hela processen, och har dessutom kommit så långt i sina projekt att uppskattningar av uppnådd klimatreduktion kan börja redovisas.

Med syfte att uppnå miljöprogrammets målsättning om att en plan ska antas för begränsad klimatpåverkan i Region Stockholms bygg- och anläggningsprojekt, samt i enlighet med Integrerad ledning och styrning ILS, bilaga 5 i budget 2020 (RS 2019-0829), antog fullmäktige under 2020 indikatorer och målvärden för hur de olika nämnderna ska minska sin klimatpåverkan från bygg- och anläggningsprojekt. Därtill tog

regionledningskontoret fram en vägledning med definitioner, rekommenderade systemgränser och metoder för arbetet med att uppnå de nya indikatorerna.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana

Förvaltningen bedriver ett aktivt och systematiskt arbete med att begränsa utbyggnadens klimatbelastning. Utifrån den beräknade prognosen går det att konstatera att förvaltningen är på god väg att uppnå det egna övergripande klimatmålet om att minska klimatbelastningen från utbyggd tunnelbana med minst 25 procent under uppdragets genomförande.

Genom att följa upp och tydliggöra utbyggnadens klimatpåverkan vill förvaltningen identifiera möjligheter att begränsa utsläppen och skapa en medvetenhet både internt och hos upphandlade projektörer kring hur olika lösningar och materialval påverkar utsläppen av växthusgaser.

Förvaltningens målsättning om minskad klimatbelastning och ökad resurseffektivitet har implementerats genom bland annat styrande dokument för projekten avseende projektering och produktion, som anger hur och vad som ska uppnås i respektive skede. Arbets sättet baseras på att en resurshanteringsplan upprättas där olika förbättringsåtgärder identifieras och genomförs för projekten. Effekten av de klimatreducerande åtgärderna kan beräknas utifrån planen genom klimatkalkyler.

Några exempel på lösningar i projekten är; lokalt återanvändande av bergmassor, klimatkrav i upphandlingar, optimeringar av anläggningar, klimatkrav på produkter och trästomme istället för stål/betong. Förvaltningen mäter minskning av klimatpåverkan genom att lägga ihop effekten av förbättringsåtgärderna och jämföra mot klimatbelastningen om man inte hade implementerat reduceringsåtgärderna. Målet är att reduceringsåtgärderna, när projekten är utbyggda, ska summeras till 25 procent av den totala belastningen. Under 2020 har det beslutats att även det nya projektet Tunnelbana till Älvsjö ska omfattas av detta klimatmål.

Under året har en prognos¹¹ tagits fram för hela förvaltningen där förbättringsåtgärder om 77 500 ton CO₂-ekv, motsvarande en minskning om 31 procent är det förväntade resultatet.

Trafikförvaltningen

Under år 2020 har trafikförvaltningens systematiska arbete avseende minskad klimatpåverkan från byggprocessen vidareutvecklats. Förvaltningen har fastställt en rutin för att begränsa klimatpåverkan i bygg- och anläggningsinvesteringar och satt mål för avdelningen Investeringsprojekts verksamhet. Målen innebär att minst sex större projekt har satt klimatmål under året och för övriga projekt ska klimatkrav delvis ha införts.

¹¹ Prognosen är delvis baserad på preliminära siffror.

Under 2020 har 25 projekt har genomfört åtgärder för att minska klimatpåverkan från byggprocessen. Arbetet med att identifiera effektiva krav och åtgärder pågår. Bland annat diskuterar några projekt att utöver krav på material och varor även ställa krav på att minst 20 procent av energianvändningen från fordon och arbetsmaskiner ska utgöras av förnybar energi. Två projekt genomför klimatkalkyler på delar av investeringen och resultatet är del av beslutsunderlaget för vägval till konstruktionslösningar och gestaltning.

Locum AB

Locums övergripande klimatmål är att vara klimatneutrala år 2045 där ett prioriterat område är att minska klimatpåverkan från byggprojekt.

Locum arbetar systematiskt med kravställning och uppföljning av miljökrav i avtal, styrdokument och genom projektspecifika miljöprogram. Anpassning av kraven sker utifrån respektive projekts förutsättningar, men exempelvis ingår krav på fordon och arbetsmaskiners miljöprestanda och utredning om fastighetsnära förnybar energiproduktion. Arbetet med att utveckla kravställningen ytterligare avseende klimatreducerande krav har pågått under året.

Klimataspekten har prioriterats under projekteringen av den nya vårdbyggnaden på Danderyds sjukhus. I dagsläget bedrivs ett aktivt arbete för att synliggöra och förbättra klimatpåverkan från de material som föreskrivits. Certifiering med Miljöbyggnad 3.0 innebär att produktspecifika miljövarudeklarationer ska finnas för de material som utgör minst 50 procent av klimatpåverkan i stomme och grund. Under produktionstiden kommer ett fortsatt aktivt arbete bedrivas för att minska klimatpåverkan, bland annat från transporter.

Mål 14

År 2021 har Region Stockholm ökat materialåtervinningen i bygg- och anläggningsprojekt, samt genomfört åtgärder för att förebygga avfall.

Indikator 14.1 Region Stockholm arbetar för att förebygga avfall och öka materialåtervinningen i bygg- och anläggningsprojekt.

Bygg- och rivningsavfall utgör efter gruvavfall det största avfallsflödet i Sverige. I och med Region Stockholms pågående investeringar i kollektivtrafikanläggningar och vårdfastigheter utgör bygg- och rivningsavfall även det största avfallsflödet inom Region Stockholms verksamhet. Sortering skapar goda förutsättningar för materialåtervinning. Miljöprogrammets mål lägger fokus på högkvalitativ materialåtervinning, vilket innebär att material ska återanvändas eller återvinnas för att kunna ersätta nya material i så hög grad som möjligt. Målet innebär samtidigt att regionen ska arbeta systematiskt för att minska avfallsmängderna. Enligt tillämpningsanvisning för uppföljning av miljöprogrammet (LS 2016–1486)

är målet nått om berörda nämnder och bolag har beslutat om lokala mål och åtgärder som omfattar ökad materialåtervinning för prioriterade fraktioner, samt avfallsförebyggande insatser, vid nybyggnations-, ombyggnationsrespektive anläggningsprojekt, samt om det bedrivs ett aktivt och systematiskt arbete för genomförande av åtgärder enligt beslut.

Berörda nämnder och bolag genomför ett flertal åtgärder för att öka materialåtervinningen samt att systematiskt förebygga avfall i bygg- och anläggningsprojekt. Måluppfyllnad utifrån definition i tillämpning för uppföljning av miljöprogrammet är dock i dagsläget svår att bedöma. En fördjupad analys av styrning och åtgärder i förhållande till måldefinitionen kommer att genomföras inför slutredovisning av miljöprogrammet.

Samtliga berörda nämnder och bolag arbetat aktivt med att bygg- och rivningsavfall ska källsorteras enligt Sveriges Byggindustriers Resurs- och avfallsriktlinjer vid byggande och rivning, i enlighet med Region Stockholms riktlinjer för miljöarbetet.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana

Begränsning av avfall och ökad materialåtervinning är integrerade delar av förvaltningens systematiska arbete och målsättning att minska klimatbelastningen och öka resurseffektiviteten i projekten. Förvaltningen ställer krav på materialåtervinning och avfallsförebyggande åtgärder i upphandling av entreprenaderna och använder CEEQUAL¹² som ett verktyg och systematisk arbetsmetodik för hållbarhetsfrågor, där ovan nämnda kravområden ingår.

Tunnelbaneutbyggnaden producerar stora mängder schaktmassor. Masshanteringen är en viktig fråga eftersom den står för en betydande del av utbyggnadens klimatpåverkan. I Stockholmsregionen finns ett stort behov av bergmassor till infrastruktur och bostadsbyggande och under kommande år förväntas ett regionalt underskott. Bergmassorna omhändertas av upphandlade entreprenörer och återanvänds inom projekt, går obearbetat direkt till övriga projekt inom regionen eller transporteras till upplag där berget bearbetas och användas inom andra områden. Under 2020 har materialåtervinningen av bergmassor försvårats av att vissa tillsynsmyndigheter har klassificerat bergmassorna som avfall istället för biprodukter. Detta leder till att befintliga upplag i närområdet inte kan användas, transportererna ökar och att återanvändningen minskar.

Hanteringen av jordschaktmassor styrs av massornas kvalitet och miljöklassificering samt möjliga användningsområden inom eller utanför projektet. I första hand återanvänds jordschaktmassor inom den egna entreprenaden, i andra hand återanvändas massorna inom annan

¹²CEEQUAL är ett program för att bedöma och betygsätta hur väl anläggningsprojekt har hanterat hållbarhetsfrågor. Programmet syftar till att uppmuntra beställare, projektörer och utförare till att göra mer än lagkrav inom hållbarhetsområdet för att öka projektets hållbarhetsprestanda.
<http://www.ceequal.com/>

entreprenad. I sista hand transporteras massorna till godkänd mottagare för behandling eller deponering.

Locum AB

Locum arbetar med att främja en resurseffektiv avfallshantering genom att exempelvis förbygga uppkomsten av avfall innan det har uppstått, möjliggöra sortering, samt föra en löpande dialog med hyresgäster, entreprenörer och avfallsentreprenörer. Dialogen omfattar exempelvis anpassning av källsorteringsutrustning beroende av skede i byggprocessen samt anpassning och hänsyn till eventuell pågående vårdverksamhet i fastigheterna.

Locum arbetar systematiskt med Byggnadsinformationsmodellering (BIM) vid projektering och framtagande av standardiserade typer för att optimera resursförbrukningen samt kontinuerlig uppföljning av byggavfall i projekt. Byggvarubedömningen används för att dokumentera och undvika ej önskvärda kemikalier och produkter vilket bidrar till möjliggörande av cirkulära flöden. Genom miljöinventeringar i tidiga skeden identifieras material som kan återanvändas och uppkomsten av byggavfall förebyggs. I arbetet beaktas faktorer som påverkar om återanvändning är möjligt, exempelvis teknisk livslängd, nya lagkrav och projektets tidplan. Under 2020 har exempelvis tegel återanvänts i konst på Sankt Görans sjukhus och gatubelysning på Södertälje sjukhus.

Målsättningen är att uppnå en sorteringsgrad om minst 90 procent i byggprojekt, vilket löpande följs under året. År 2020 uppnåddes målet med en sorteringsgrad på 92 procent. Under året har det skett omfattande ändringar i avfallslagstiftningen vilket innebär att det numera finns utpekade fraktioner som måste sorteras på byggarbetsplatserna. Syftet med utsorteringskraven är öka mängden material som kan förberedas för återanvändning och materialåtervinning. Locum är också i slutskedet att färdigställa en utredning om byggavfall, med syfte att identifiera tänkbara mål och åtgärder för de byggprojekt som väntas i framtida projektportfölj.

Trafikförvaltningen

Under 2018 beslutade trafikförvaltningen om ett inriktningsbeslut utifrån miljöprogrammet som innefattar god styrning och kontroll över avfallshantering för alla bygg- och anläggningsprojekt samt genomförande av materialinventering och identifiering av projektspecifika mål för återbruk i projekt över 50 miljoner kronor. I trafikförvaltningens projekt fungerar sorteringen väl och nu återstår att arbeta för att det sorterade materialet i så hög grad som möjligt återanvänds eller materialåtervinns samt att totalt sett minska avfallsmängderna. 2020 var sorteringsgraden i trafikförvaltningens bygg- och anläggningsprojekt 99,5 procent.

För att nå målet att minska avfall och nå ökat återbruk och materialåtervinning krävs att krav och beställningar i framtiden anpassas så att möjligheterna till avfallsminimering i projekten ökar. Exempel på detta är möjligheter att anpassa design och konstruktion samt att öka återanvändning av befintliga installationer, material och byggdelar vid

ombyggnation och rivning. För att kunna åstadkomma detta behövs bland annat bättre framförhållning och detaljerade inventeringar inför projektering.

Mål 15

Region Stockholm bedömer material och produkter som används vid ny- och ombyggnation enligt Byggvarubedömningens kriterier. 2021 ska 90 procent av material och produkter vara bedömda och år 2021 är minst 90 procent accepterade eller rekommenderade.

Indikator 15.1 Andelen material och produkter som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier, i procent.

Region Stockholm ställer höga krav på att de material och produkter som används i bygg- och anläggningsprojekt är säkra för människa och miljö, och att de har lågt eller inget innehåll av miljö- och hälsofarliga ämnen. Byggvarubedömningen används för att säkerställa att byggprodukter och dess innehåll kontrolleras, dokumenteras och kan identifieras om de i framtiden visar sig innehålla miljö- och hälsofarliga ämnen. Att registrera och följa upp produkter i Byggvarubedömningen är ett långsiktigt arbete som minskar miljöpåverkan och bidrar till en sund och hälsosam inomhusmiljö.

Målvärdet för kollektivtrafikens fastigheter och anläggningar är att 50 procent av material och produkter ska vara bedömda år 2021 och för övriga regionägda fastigheter är målet att 90 procent ska vara bedömda. Locum och förvaltningen för utbyggd tunnelbana har rapporterat en hög andel bedömda material som ligger över målvärdet för 2021. Uppgifter om totala antalet använda material och produkter saknas dock för Trafikförvaltningen, varför andel bedömda material och produkter inte har kunnat fastställas.

Locum AB

Locum rapporterar andel registrerade material och produkter för pågående och avslutade projekt. Rapporteringen omfattar de material och produkter som specificeras i Locums styrdokument för Byggvarubedömningen¹³. Under slutet av 2020, fanns 3260 material och produkter registrerade och av dem har 100 procent bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier. Målet om 90 procent bedömda material och produkter har därmed överträffats.

Trafikförvaltningen

¹³ Under året gjordes en uppdatering för att följa kraven i Miljöbyggnad 3.0 och generellt tydliggöra gränsdragningar, varför produkter som omfattas av både nuvarande styrdokument (Riktlinje för produkt- och materialval) och tidigare styrdokument (Övergripande anvisning för produkt- och materialval, bedömningskriterier) redovisas i statistiken.

Trafikförvaltningen redovisar andel bedömda material och produkter av de som hittills är inlagda i Byggvarubedömningen kopplat till förvaltningens bygg- och anläggningsprojekt. Under 2020 fanns 5639 material och produkter registrerade och av dessa har 89 procent bedömts. Antalet produkter som registrerats i Byggvarubedömningen har mer än fördubblats sedan förra året, vilket är positivt. Det återstår dock arbete med att lägga in material och produkter i byggvarubedömningen för att få en översikt över det totala antalet material och produkter, vilket gör att andelen som bedömts i verkligheten kan skilja sig från den redovisade siffran. Förvaltningen bedömer att det kommer att vara svårt att utvärdera måluppfyllnad 2021 till följd av detta. En utmaning för anläggningsprojekt är även att många anläggningsprodukter saknas i Byggvarubedömningen men också att innehåll av utfasningsämnen inte slår igenom i bedömningen av komplexa produkter som hissar eller rulltrappor. I samarbete med FUT har därför en vägledning för vilka produkter som undantas från bedömning enligt BVB-kriterierna tagits fram och som istället ska bedömas på annat sätt.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana

Förvaltning för utbyggd tunnelbana implementerade målet för andel bedömda material och produkter enligt Byggvarubedömningens kriterier i styrande dokument kring produkt- och materialval år 2017¹⁴. Förvaltningen rapporterar andel material och produkter för färdigställda entreprenader. Pågående projekt ingår därmed inte i inrapporterade siffror för indikator 15.1. För 2020 har två projekt avslutats. I dessa har 83 material och produkter använts, varav 95 procent bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier.

Tabell 13: Andel material och produkter som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier

	2020	2019	2018
Locum	99,8%*	99%*	98 %
Trafiknämnden			
Trafikförvaltningen	i.u.**	i.u.**	i.u.**
Förvaltningen för utbyggd tunnelbana	95%***	100%***	100%***
*Omfattar de material och produkter som specificeras i Locums styrdokument "Övergripande anvisning – Produkt- och materialval, bedömningskriterier			
**Uppgifter om totala antalet använda material och produkter saknas			
***100% gäller för slutförda projekt, värdet för ej avslutade projekt går ej att få fram ännu då antalet ej bedömda material saknas.			

¹⁴ Mål 15 i miljöprogrammet avser bedömning enligt Byggvarubedömningens kriterier och förvaltningen tillämpar en översättningsnyckel mellan BVB:s kriterier och andra materialvalsdata-baser. Utifrån denna räknas produkter som är godkända i materialdatabaserna Sunda Hus eller BASTA till de accepterade produkterna i rapporteringen.

Indikator 15.2 Andelen accepterade eller rekommenderade material och produkter av de som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier, i procent.

Målvärdet för Region Stockholm är att 90 procent av de material och produkter som bedömts ska vara accepterade eller rekommenderade år 2021. Resultatet är som helhet 88 procent under 2020, och är därmed på god väg att uppfylla miljöprogrammets mål om 90 procent.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana

Förvaltning för utbyggd tunnelbana rapporterar att 92 procent av bedömda material och produkter är accepterade eller rekommenderade. Redovisningen bygger på både avslutade och pågående projekt. Bedömningen är att det finns goda möjligheter att nå målet om 90 procent accepterade eller rekommenderade material år 2021.

Locum AB

Locum rapporterar att 93 procent bedömda material och produkter är accepterade eller rekommenderade under 2020. Locum överträffar därmed målet om 90 procent för fjärde året i rad under pågående miljöprogramsperiod.

Trafikförvaltningen

Trafikförvaltningen redovisar att 85 procent av bedömda material och produkter är accepterade eller rekommenderade för 2020.

Tabell 14: Andelen accepterade eller rekommenderade material och produkter av de som har bedömts enligt Byggvarubedömningens kriterier

	2020	2019	2018
Locum	93 %	94%	92%
Trafiknämnden			
Trafikförvaltningen	85%*	82%	83%
Förvaltningen för utbyggd tunnelbana	92%**	89%*	91%*
Totalt Region Stockholm	88%	91%	91%
* Uppgifter saknas om totalt antal använda material och produkter som inte har registrerats i Byggvarubedömningen. Uppgiften avser andel av produkter som är registrerade i Byggvarubedömningen			
**Gäller alla projekt även ej avslutade.			

3.6 Riktlinjer Miljöprogram 2017–2021

Riktlinjerna för miljöarbetet innehåller ett antal styrande principer som Region Stockholms förvaltningar och bolag ska arbeta utifrån för att minska sin miljöpåverkan. De styrande principerna sätter därmed basnivån för Region Stockholms miljöarbete.

Region Stockholm ska arbeta systematiskt och målmedvetet för att successivt och effektivt minska verksamhetens negativa miljöpåverkan. Miljöarbetet ska inspirera andra aktörer, stimulera till innovation och utveckling inom miljöområdet och bidra till att organisationen uppfattas som en attraktiv arbetsgivare. Riktlinjerna följdes upp detaljerat 2019 och på grund av att de nyligen följts upp, samt den pågående pandemin görs ingen uppföljning av dem för 2020.

Mer information om riktlinjerna och de styrande principerna finns i Miljöprogram 2017-2021 (LS 2015-0092).